

XVIII

Olvad a hó, a mező barnul,
mosolyg az arcom.
Egy vékonyka derű átfut az ajkon.
Olvad a hó, a mező barnul.

A felfutó földeken szétszakadt a lepel
s örökös, sóvár szívembe mar a fény.
A martokból indulnak kis apró erecskék,
csürögve vékony csőrükkel, mint sárga pipék.

Ismét új tavasz jön.
Ó, Ember, az évek sorakoznak,
ne késlekedj. Tűnik a perc, a nap.
A te órád is lejár.

Elmúlik a tél s nem lesz hóhányás,
víg lapátolással.
Se aranyos ródlizás a hegyoldalon
a kacagó nimfák szánkáján.

— — — — —
De szomorú szívünkkel ássuk az idő kútját.
És mind mélyebbre ásunk, ásunk.
Az Idő örök, fájdalmas méhéből
nem hozzuk ki az örök embert.

(Február végén)

A Karlsbadi Leveleket Désen, majd Apácán, ahová néhány napra újból leutaztam, még pár verssel kiegészítettem, és az egész paksamétát elküldtem Osvátnak, arra kérve, hogy az egész ciklust a legközelebbi Nyugat-szám-ban hozza le. A versek elé dedikációt is írtam, valami ilyenszerűt: „L. Irénnek, a budapesti kicsi kedvesnek hódolatos csókkal és síró boldogsággal.”

Abban reménykedtem, hogyha Ő olvasni fogja a verseket (márpedig biztosra vettem, hogy kezébe kerül a Nyugat), meg fog szólalni, boldogan siet felém leveleivel, és újrakezdődik közöttünk minden, ami olyan furcsán és érthetetlenül félbeszakadt, és a sok kesergés és sóvárgás után jön a boldog, mindent feloldó beteljesülés.

Azonban Osvát nem a *Karlsbadi Leveleket* jelentette meg, hanem újból a nála lévő versekből hozott egy kisebb

ciklust. Ez alkalommal az *Aranycsatos cipőcske, Rendőr lenni* és a *154X28* jött a december 1-i számban. A *Karlsbadi Leveleket* Osvát később sem közölte a Nyugatban. L. Irénnek tehát nem jutottak kezébe a versek, nem is olvashatta, hacsak a Kolozsváron 1926-ban a Szépmíves Céh kiadásában megjelent *Hajh Rózsafa* című kötetből nem, ahol e versek először láttak napvilágot. De hol volt akkor L. Irén? Megszakadt vele minden kapcsolatom. Fel-tűnt és eltűnt, mint valami csoda. Sose kerestem, és nem kutattam utána, valószínű, hogy ő se utánam. Nálam új szerelem jött, amely házastársi kapcsolatban kapott formát. És ez a szerelem felszámolt minden régit, tiszta lapot teremtett az új élet elébe, melynek útjára, „az erdélyi országútra” ráléptünk ketten, majd nemsokára hárman, a gyermekkel egymást szorosán átölelve, szomorú, zűrzavaros nehéz időkben. Kikericssel felhamvazott kalap volt a fejemen és kukoricaszárból tákolt hegedű a kezemben, és mentünk, hogy győzelmet, „világgyőzelmet” nyerjünk az „erdélyi országúton”.

A három vers közül a *154X28* keltett nagyobb figyelmet. G. mint érzékeny és hűséges szeizmográf azonnal tudósít az irodalmi asztaloknál elhangzó véleményekről. Arról is értesít, hogy a versre a Szamár című pesti vicclap is „iházott”, ami pedig „kitüntetésszámba megy” – írja.

A *154X28*-nak Kolozsváron is volt visszhangja. S. Nagy László lapja, az Erdélyi Szemle figyelt fel a versre, és kis jegyzetben méltatta „realisztikus, életes hangját”.

Ez a vers nekem is kedves verseim közé tartozik. Fialtal életemnek egy darabja. Vágyak, álmok fellobogása és letörése, de egyben bizakodás és győzedelmes hit is, mely ott vibrál a verssorokban fájdalmas humorral vegyülve. Kosztolányi levelében a verset „furcsa-kedves”-nek nevezte.

Ezek után az Erdélyi Szemle szerkesztője, S. Nagy László, ez az agilis és törhetetlen hitű szerkesztő kereste a megismerkedést, hogy besorolhasson a lap munkatársai közé. Hogy miként történt a megismerkedés, nem tudom, de tény, hogy már február folyamán (1918) irodalmi délutánt rendezett. Be akart mutatni a kolozsvári közönségnek, de főképp az Erdélyi Szemle olvasótáborának.

A felolvasásra szánt verseket rekedtségem miatt nem én, hanem az Erdélyi Szemle társszerkesztője, Walter Gyula olvasta fel. Walter az utolsó pillanatban kapta kézhez őket, úgyhogy ideje sem volt elolvasni. Én az előadásával nem voltam megelégedve. Azonban a verseknek megvolt a sikerük. Másnap az egyik kolozsvári lap hosszú hasábon számolt be az Erdélyi Szemle „bátor kezdeményezéséről”, az irodalmi délután sikeréről és hatásáról, melyet a „válogatott, intelligens, és érdeklődő közönségben” keltett. „Egy nagyon tehetséges, új poétát ismert meg személyében is a közönség: Bartalis Jánost – írja a lap –, aki már a Nyugatban közölt verseivel is figyelemre méltóan adott jelt magáról. Az ifjúság friss, üde, tavaszos levegője csapja meg az olvasót Bartalis keresetlen, őszinte líráján keresztül, amelyben a természetlátásnak tisztasága és valami kellemes, összhangzatos életfilozófia adja meg a vezérmotívumot.”

Ez volt tudomásom szerint verseim első nyilvános kritikája, azért is idéztem szó szerint a lap sorait. Nem tudtam, ki írta a beszámolót, nem volt aláírva a cikk, de úgy ítélem meg, hogy a kritikus helyesen látta meg verseim jellemző vonásait.

Ezen a délutánon szerepelt velem együtt egy másik költő is, akinek a nevével most találkoztam először: Reményik Sándor, aki később olyan fényesen híres pályát futott be a két ország irodalmi és társadalmi életében. Szerényen lépett az előadóasztalhoz. Öt vagy hat apró verset olvasott fel nagyon halk, bensőséges hangon, nagy sikerrel. A felolvasott versek egy gondolkodásra és elmélyülésre hajlamos költőre vallottak. A tapsokból és abból, ahogyan a közönség a verseket fogadta, meg lehetett állapítani, hogy ő már ismert és kedvenc szereplője lehet az irodalmi délutánoknak.

„A költő szeretettel mélyed el a létfölötti dolgok problémáiba és lírájába valami férfias rezignáció vegyül el lemondó bölcsességgel” – így írt róla a lap. A teljesség kedvéért ide jegyzem az irodalmi délután többi szereplőjét is. S. Nagy László novellát, Walter Gyula irodalmi jegyzeteket olvasott fel. Szerepelt még a műsorban két operanékes is: Baranyai Jolán és Ruvinszky Rafael, akiknek énekét dr. Bródy kísérte zongorán.

A műsor után sokan jöttek hozzám gratulálni: kolozsvári írók, újságírók és a közönség köréből is néhányan, akikkel akkor találkoztam először, de még többen gratuláltak Reményiknek. Látszott, hogy Reményik a kolozsvári közönség előtt már jól ismert költő, és nagy szeretettel veszik körül. Mi is kezet fogtunk, de az egyszerű bemutatkozáson és kézfogáson kívül ennek a találkozásnak semmi más jelentősége nem volt. És később sem fejlődött ki közöttünk szorosabb és mélyebb személyes barátság. Miért?... Oka talán az volt, hogy én vidéken laktam: katonakoromban Désen, később pedig Kosályban, és ritkán jöttem be Kolozsvárra. De valószínűbb az, hogy világnézeti és művészeti felfogásunk választott el egymásról. Ő nemsokára a Pásztortűznek lett a szerkesztője, és a Pásztortűz mint konzervatív hangütésű lap talán nem is törekedett arra, hogy hasábjain az én új formájú és tartalmú verseim megjelenjenek. Különösen a húszas években.

A háborús sivárságban 1918 tavasza az irodalmi felbuzdulások tavasza volt. Mindenütt megélnékültek az irodalmi berkek, mintha a lelkek lázadása lett volna ez a vas és a vér ellen. Hangozzék a szó is, a dal, az ének is, ne csak az ágyúk bömbölése és a szirénák vész jelző süvöltése reszkettesse a levegőt.

A Nyugat is irodalmi felolvasó körútra indult. Első állomása Kolozsvár volt. Az újságok már napokkal előbb beharangozták: Jön a Nyugat! Nem sok évvel ezelőtt még ádáz harcok dúltak Ady és a Nyugat körül. Most – íme, az idők beteljesedése, a város két kocsija várja az állomáson az érkező írókat. Itt lesz a Nyugat minden jelentős írója: Ady, Babits, Kosztolányi, Móricz Zsigmond, Gellért Oszkár, Schöpflin Aladár, velük érkeznek a kiváló előadóművészek: Odry Árpád, Gervay Erzsébet és mások.

Az irodalmi estet a vármegyeház dísztermében május 4-én tartották.

A híre én is beutaztam Désről Kolozsvárra. Május 4-e péntekre esett, így péntek délutánra és a szombati napra eltávozást kértem az ezredestől. Már kora délután Kolozsváron voltam, szerettem volna még az est megkezdése előtt találkozni pár íróval, mindenekelőtt Kosztolányival és Adyval. Azonban ez nem sikerült. Az írókat és

az előadóművészeket egyik előkelő kolozsvári család látta vendégül, ahová én ismeretlenül és hívatlanul nem akartam beállítani. Azonban már tudtam, hogy se Ady, se Kosztolányi nem jött el az irodalmi estre. Miért?... Adyt a betegsége mentette, de Kosztolányi távolmaradását nem tudtam megfejteni.

Én már bent ültem a helyemen, mikor az írók és művészek egy csoportban nagy tapsok között bevonultak a terembe, mely zsúfolásig meg volt telve. Az irodalmi estet Schöpflin Aladár bevezető szavai nyitották meg. Utána Babits Mihály következett. Négy vagy öt verset olvasott fel. Úgy emlékszem, az *Ecetdallal* kezdte. Vékony, siránkozóan éneklő hangon fogott a felolvasáshoz. A szokatlan és meghökkentő hang a hallgatóságban eleinte közmosolyt keltett, de miután megszokták előadó modorát, nagy tapsot kapott. Majd egymás után jöttek a többi szereplők, ki novellával, ki verssel, mindenki nagy sikert és elismerést aratott. Az egyes számok között Gervay Erzsi régi és új költők (Csokonai, Kisfaludy, Ady és Ignotus) verseit énekelte Lányi és Reinitz Béla megzenésítésében. Végül Odry Árpád adta elő Ignotus *Változatok szemjátékra* című versét nagy sikerrel.

A közönség nagyon lelkes volt és sokat tapsolt, az írók és az előadóművészek meg lehettek elégedve sikerükkel. A helybeli Újság című lap lelkes hangon méltatta a Nyugat kolozsvári bemutatkozását, „mellyel megtörte a konzervatívok egy részének közönyét és az »értetlenek« táborából sok hívet szerzett”. De volt ellenkező megnyilatkozás is. A konzervativizmusáról ismert akkori Ellenzék című napilap az egész irodalmi estről csak annyit írt: „A Nyugat írói. Jöttek – láttak – s siker helyett – teli ereszényekkel tovább zónáztak Nagyváradot boldogítani.”

A nagy sikerű est után a New York étteremben vacsora volt az írók tiszteletére. Itt akartam pár szót váltani egyes írókkal. Azonban ez reménytelennek látszott: a kolozsvári írók, újságírók és más személyiségek, akiket én alig vagy egyáltalán nem ismertem, úgy körülrepdes-ték a híres pestieket, hogy csak éjfélfelé tudtam Babits és Móricz Zsigmond közelébe férkőzni pár percre. Mindketten jól ismerték nevemet, mert mikor asztalukhoz mentem és bemutatkoztam, szinte egyszerre mond-

ták: *Ne búsulj, Bartalis* és: *De különben csend van*, idézve egy-egy verssoromat.

Az írók és művészek könyveket dedikáltak, és levelezőlapokat írtak alá a majdnem hajnalig tartó vacsorán. Én is elővettem egy levelezőlapot, és aláírtam a jelenlevőkkel. Mikor Móricz Zsigmondhoz ért a lap, megfordítja, látja, hogy nincs megcímezve, s erre névalírás helyett csak egy keresztet tesz a sarkába. – Címzetlen lapot nem írok alá – mondja. A levelezőlap még most is megvan, és sok évvel később, mikor Zsiga bácsinak megmutattam a „keresztes” levelezőlapot, nagyon jót mulattott rajta.